

ŽIVOTNI PUT JOHANESA OBADJE IZ OPIDA

Bio sam veoma srećan kada sam u jednom hebrejskom rukopisu našao trag o rođenju u Opidu Johanesa Obađe. U Opidu je ugledao svetlost dana čovek obdaren nesvakidašnjim sposobnostima kome će jevrejska istorijska nauka posvetiti posebno poglavlje, ali kome pripada mesto i u svetskoj istoriji kulture. Pokušaću da rezimiram sve što se do sada zna o njegovom životu i radu.

Pozadina: klerikalci-prozeliti

Ulazak Johanesa Obađe u jevrejstvo nije bez primera. U vekovima pre i posle njega dosta često nailazimo na sveštenike prozelite. »Man darf behaupten, dass der Kampf des Christentums gegen das Judentum auch oder in erster Linie ein Kampf im Christentum um das Judentum ist, d. h. ein mühsames Ringen der Kirche, ihr jüdisches Erbe zu meistern, kurz um ihre Beziehung zum Alten Testament. Was Wunder, wenn das jüdische Werbetaetigkeit gerade in den theologisch gebildeten Kreisen ein gut vorbereitetes Terrain vorfindet.«¹

Zbog toga, dok hrišćanstvo dobija svoje pristalice, bivše Jevreje, iz siromašnih (često se čuje da im se obećava novac)² i, sa malo izuzetaka, ne duhovnih slojeva — jevrejstvu u lepom broju prilaze i sveštenici i kaluđeri.

Ugledni Aleman Bodo — dvorski kapelan Luja Pobožnog — pod izgovorom hodočašća u Rim 838. godine odlazi u Španiju, javno prelazi u jevrejsku veru, prima ime Eleazar, pušta bradu i ženi se Jevrejkom u Saragosi. Vodi prepisku sa Alvaresom iz Kordobe, obrazovanim hrišćaninom, o svojoj predašnjoj religiji. Šteta što je neka nestrpljiva ruka iscepala njegova pisma iz kodeksa. Jedan od đakona princa Konrada, Vecelin, prelazi 1014. godine u jevrejsku veru, mo-

¹ B. Blumenkranz: Jüdische und christliche Konvertiten im jüdischchristlichen Religionsgespräch des Mittelalters. *Miscellanea Mediaevalia*. IV. Berlin, 1966. 266.

² A. Scheiber: Juden und Christen in Ungarn bis 1526. *Kirche und Synagoge*. II. Stuttgart, 1970. 561—562.

žda pod uticajem proterivanja Jevreja iz Majнца 1012. godine. U svojim polemičnim spisima napada svoju nekadašnju religiju. Iz ugledne porodice je poticalo i ono svešteno lice koje je bežeći iz Evrope između 1006. i 1008. godine, potražilo pred osvetom hrišćana azil u Damasku u sinagogi, pa je krenulo na hodočašće u Jerusalim, i odatle se — zbog uznemiravanja od strane Crkve — iselilo u Egipat.³ Nadbiskup u Bariju, Andreas, o kome će kasnije još biti govora, postao je Jevrejin 1078. godine. Sudbina nekog nepoznatog sveštenika obiluje dramatičnim pojedinostima: pošto je prešao u jevrejstvo, sastavio je četrnaest raznih spisa da bi ubedio svoje bivše drugove popove o ispravnosti svoje nove religije. Zato je bačen u tamnicu, odakle je uspeo da pobegne uz pomoć jednog stražara.⁴ Godine 1099. sa prvim krstašima je dospao u Jerusalim onaj prozelit koga su Jevreji otkupili iz arapskog ropstva. Ako su mu hrišćani obećavali vlast i blagostanje, nije mogao biti beznačajna ličnost. I pošto je neki sveštenik pokušavao da spreči njegovo bekstvo kroz Ramle u Egipat, možda je i sam bio sveštenik.⁵ Prior bosonogih kaluđera u Francuskoj, postao je član jevrejske veroispovedne opštine pod imenom Avram ben Avram, i poginuo je na lomači.⁶ Robert fon Riding, dominikanac iz Engleske bio je odličan govornik, pa je naučio hebrejski (*praedicator optimus, linguaque hebraea eruditissimus*) da bi mogao da obrati Jevreje. Godine 1275. sam je postao Jevrejin, oženio se iz jevrejske sredine i promenio svoje ime u Hagaj.⁷ Time povezuju hroničari proterivanje Jevreja iz Engleske.⁸ U Vestfaliji su dva sveštenika prešla u jevrejsku veru: Feliks je 1297. godine umro mučeničkom smrću u Parizu, a Robert je stradao sledeće godine u Frankfurtu na Majni.⁹

Mogli bismo da nabrojimo još podataka,¹⁰ ali možda će i ovo liko biti dovoljno za prikazivanje duha vremena. I naš Johanes je stao u taj red.

³ N. Golb, *Sefunot*. VIII. 1964. 87—104.

⁴ S. Assaf: *Texts and Studies in Jewish History*, Jerusalem, 1946. 149. Nije mi jasno na osnovu kakvih dokaza smatra N. Golb (*Journal of Jewish Studies*. XVIII. 1967. 53) da pripada tom tekstu ono pismo nepoznatog prozellita koje sam ja publikovao (*Essays presented to Chief Rabbi Israel Brodie... London, 1967. 377—380*).

⁵ A. Scheiber, *HUCA*. XXXIX. 1968. 163.175.

⁶ S. Salfeld: *Das Martyrologium des Nürnberger Memorbuches*. Berlin, 1898. 149; B. Z. Wacholder, *JQR*. LI. 1960/61. 314.

⁷ D. W. Herson: *Robert de Redingge*. Viewpoint. III. 1968. 53—55.

⁸ V. D. Lipman: *The Jews of Medieval Norwich*. London, 1967. 178.

⁹ B. Brillling — H. Richterger: *Westfalia Judaica*. I. Berlin-Köln-Mainz, 1967. 58—59. No. 33; 63—64. No. 38.

¹⁰ W. Giese: In Iudaismum lapsus est. Jüdische Proselytenmacherei im frühen und hohen Mittelalter (600—1300). *Historisches Jahrbuch*. LXXXVIII. 1968. 407—408.

Istorijat istraživanja o Johanesu Obadje

S. A. Verthajmer iz Jerusalima se rano interesovao za genizu u Kairu. Kupovao je i prodavao. Prepisivao je i publikovao mnogo tekstova u svojim siromašno opremljenim izdanjima. On je prvi uočio ime našeg junaka, i 1901. godine objavio je početak one pisane preporuke koju je u njegovom interesu napisao Baruh ben Isak, rabiner u Alepu i rukovodilac nastavnog doma »svim skupovima Izraela do kojih samo dospeva«. ¹¹ Deo u kojem opisuje sudbinu čoveka koga preporučuje, tada je nedostajao u pismu. Verthajmer je prodao mnogo rukopisa — među njima i ovaj — Bodlejani u Oksfordu, ¹² gde se može naći danas zajedno sa nastavkom (№. 2873¹).

E. N. Adler, advokat iz Londona, privatni naučnik i kolekcionar sakupio je u svom domu ogromnu kolekciju rukopisa, među njima ima i mnogo materijala iz kairske genize, koji je nabavio 1896. godine. ¹³ Njegovu kolekciju otkupio je »Jewish Theological Seminary of America« iz Njujorka. On je pronašao u svojoj sopstvenoj kolekciji (№. 4208) ¹⁴ i objavio prve pronađene strane iz hronike Johanesa Obađe, a da sam nije mogao da odredi vreme i istorijsku pozadinu iste. ¹⁵ (Inače čak i najnoviji udžbenik jevrejske istorije pobrkao ga je sa čovekom sličnog imena — Majmuni, sa kojim se Obađa dopisivao. ¹⁶

Veoma je značajan i doprinos profesora »Hebrew Union College« u Sinsinatiju, J. Mana, koji je otkrio u kembridžskoj genizi dva dalja fragmenta te hronike (T.-S. Loan 31 = T.-S. Misc. Box 35¹³; T. S. 10 K 21¹). Istovremeno je publikovao nastavak pisane preporuke Baruha ben Isaka iz Bodlejane, kao i završni deo lista sa početkom molitve za predvečerje u petak iz kolekcije genize »Hebrew Union College« (№. 8), koji je »svojom rukom napisao Obađa, normanski prozelit« koji je u mesecu Elulu 1102. godine pristupio sa vezu Boga Izraela. Time je odredio svoje doba i poreklo. ¹⁷

Istraživanje je stagniralo gotovo četvrt veka, a tada je S. D. Goitein, profesor Hebrejskog univerziteta u Jerusalimu, pronašao tačke u kembridžskoj genizi noviji odlomak — sada već četvrti — ove hronike (T.-S. 8.271). Iz ovog odlomka se ispostavilo da je autorovo prvobitno ime bilo Johanes. Goitein je objavio samo engleski prevod novog teksta. ¹⁸

¹¹ S. A. Wertheimer: *Ginze Jeruschalajim*. II. Jerusalem, 1901. 16a—17a.

¹² S. D. Goitein: *A Mediterranean Society*. I. Berkeley — Los Angeles, 1967. 2—3, 396.

¹³ E. N. Adler: *About Hebrew Manuscripts*. Oxford, 1905. 2.

¹⁴ *Catalogue of Hebrew Manuscripts in the Collection of Elkan Nathan Adler*. Cambridge, 1921^b.

¹⁵ E. N. Adler, REJ. LXIX. 1919. 129—134.

¹⁶ H. H. Ben-Sasson: *History of the Jewish People*. II. Tel-Aviv, 1969. 151, 168.

¹⁷ J. Mann, REJ. LXXXIX. 1930. 245—259. D. M. Eichhorn pogrešno smatra da je S. Schechter otkrio molitvenik (Conversion to Judaism. New York, 1965. 74).

¹⁸ S. D. Goitein, *Journal of Jewish Studies*. IV. 1953. 74—84.

Sećam se da sam taj broj časopisa nabavio sa zakašnjenjem. Jedne večeri decembra 1953. godine čitao sam ovu vrlo zanimljivu studiju i, kada sam pročitao da je Obađa otišao u Adinu, to jest u Bagdad, sinulo mi je da sam u Kaufnovoju kolekciji geniza i ja video deo u kojem se govori o Adini. Jedva sam dočekaio jutro i odmah otišao u biblioteku Mađarske akademije nauka da pronađem ta dva lista teksta (№ 134). Ispostavilo se je da je to peti odlomak hronike u koji treba da se uklapa Goitenov tekst. Prva strana hronike predstavlja gotovo početak (možda još nedostaje jedan list) gde se govori o njegovoj porodici, o rodnom mestu i o razlozima zašto je promenio religiju. Tu kaže da je rođen u Opidu. Uspelo mi je da dokažem — upoređujući odlomke hronike sa autografskom molitvom iz Sinsinatija — da je sam Obađa pisao rukopise koji su nam preostali.¹⁹ J. L. Tajher je osporio ovu moju tvrdnju,²⁰ mada se sledeće — možda najatraktivnije — otkriće nadovezuje upravo na to.

U Adlerovoj kolekciji geniza »Jewish Theological Seminary of America« postoji pismo (№ 4096b) koje sadrži jednu pesmu za sinagogu sa notama koje upotrebljava hrišćanska crkva, sa neumama. Čitava mala biblioteka je posvećena ovim odlomcima od kada je E. N. Adler objavio faksimil prvog lista u svom katalogu.²¹ Treba se zapitati: kako je jednom Jevrejinu palo na pamet da crkvenim neumama zabeleži jedan pijut?

Dogodilo se otprilike desetak godina posle moga prvog otkrića. Čitao sam u Kirjatu Sefer da se H. Avenari ponovo bavio ovim muzičkim zapisom.²² Tražio sam od njega jedan separat, i kada sam na prvom listu primetio faksimil, pismo mi se činilo vrlo poznatim. Bilo mi je odmah jasno: to je rukopis Johanesa Obađa! Problem je odmah bio razrešen: pisao ga je nekadašnji hrišćanski sveštenik ili kaluđer kome su naumske note morale biti poznate. Tako je i ovu melodiju, koju je zavoleo negde prilikom svog putovanja po svetu, zapisao za sinagogu. Ostalim njegovim zaslugama možemo dodati još jednu: od njega potiče zapis prve poznate jevrejske melodije.²³

Nije neobično da vremenom sazreva mogućnost nekog otkrića. I prof. N. Gold je učinio to otkriće istovremeno kada i mi.²⁴ Prilikom naše korespondencije sa drom N. Alonijem ispostavilo se je da je on u Kembridžu pronašao parnjak odlomku sa notama iz Adlerove kolekcije, dakle dalji list nekadašnje notne sveske (T.-S. Box K. 5⁴¹). Sadrži većinom biblijske rečenice. Njegov tekst — a ujedno i molitvu za predvečerje u petak koju je Obađa prepisao — objavio je

¹⁹ A. Scheiber, *Journal of Jewish Studies*. V. 1954. 32—37; *Acta Orientalia Hung.* IV. 1954. 271—276; *Kirjath Sepher*. XXX. 1954/55. 93—98.

²⁰ J. L. Teicher, *Journal of Jewish Studies*. V. 1954. 36.

²¹ *Catalogue of Hebrew Manuscripts in the Collection of Elkan Nathan Adler*. Cambridge, 1921. 43.

²² H. Avenary, *Tatzlil*. IV. 1964. 5—9.

²³ A. Scheiber, *Tarbiz*, XXXIV. 1964/65. 366—371; *Studia Musicologica*. VIII. 1966. 173—187.

²⁴ N. Golb, *Journal of Religion*. XLV. 1965. 153—156.

Aloni,²⁵ a prepis melodije I. Adler.²⁶ Nije nam želja da govorimo o velikom odjeku kojim su muzikolozi propratili naše konstatacije, jer ne želimo da zadiremo na teren profesora L. Levija, stručnjaka za tu oblast.²⁷ Još manje želimo da nešto kažemo o diskusiji o prioritetu otkrića. Sa udaljenosti od pet godina danas moramo već trezvenije konstatovati da je i to doprinelo interesovanju za taj predmet. »Nadmetanje naučnika unapređuje nauku.« Zahvaljujući tome, jedna čisto naučna tema i ova nesvakidašnja pojava prispela je pred široku publiku. Moram priznati da ni ovakav nalaz nije svakidašnji. »Big fish« — kako je obično govorio moj pokojni prijatelj iz Londona, prof. J. G. Vajs.

Zatim smo učinili još dva koraka napred. U leto 1965. godine našao sam u Kembridžu jednu liturgijsku pesmu iz čijeg se akrostiha pojavilo ime prozelita Obađe. Iz njenog ritma i rima kao da čujem glas srednjovekovnih latinskih himni.²⁸ Konačno, objavio sam originalni hebrejski tekst fragmenata Goiteinove hronike zajedno sa faksimilima da bi ga istraživači mogli koristiti.²⁹

Takve rezultate je imalo dosadašnje filološko i muzikološko istraživanje o Johanesu Obađi.

Životni put Johanesa Obađe

Do kakvih smo saznanja došli o ličnosti Johanesa Obađe iz pronađenih tekstova?

Rodio se u Opidu, kraj reke Bradano, dakle u Opidu Lukanu, Bazilikati. Naš hroničar veoma svesno opisuje tačne granice njegovog rodnog mesta, obližnje gradove i reke. H. Avenari je pronašao u tekstu — ispravnom dopunom — i ime pritoke Varko.³⁰

Otac, po imenu Dreux (Dreu) ili Drogo (Droco),³¹ bio je jedan od normanskih naseljenika u Opidu.³² U Melfiju, severno od Opida, papa je 1059. godine dao svoju saglasnost za vlast Robera Giskara nad Apulijom i Kalabrijom. Normani su 1071. godine zauzeli susedni Bari.^{32a} Očevo ime ukazuje na francusko poreklo. Majka mu se zvala

²⁵ N. Allony, *Sinai*. LVII. 1965. Nos. 1—2, 43—55.

²⁶ I. Adler, *Revue de Musicologie*. LI. 1965. 19—51.

²⁷ L. Levi, *Scritti sull' Ebraismo in memoria di Guido Bedarida*. Firenze. 1966. 105—136.

²⁸ A. Scheiber, *Tarbiz*. XXXV. 1965/66. 269—273; In memoriam Paul Kahle. Berlin. 1968. 208—213.

²⁹ A. Scheiber, *HUCA*. XXXIX. 1968. 168—178.

³⁰ H. Avenary, *Journal of Jewish Studies*. XVII. 1966. 101, 103.

³¹ O imenima — osim naših studija — vidi još H. Avenary, *Ibid.*, 101; N. Golb, *PAAJR*. XXXIV. 1966. 10—11.

³² I. Adler je poslednji opisao u glavnim crtama biografiju Obađe (Fourth World Congress of Jewish Studies. Papers: II. Jerusalem. 1968. 395—404.). Poneku njegovu opasku i mi smo koristili.

^{32a} J. J. Norwich: *The Normans in the South 1016—1130*. London, 1967. 173.

Marija. Njegov brat blizanac bio je Rogerius ili Rože, a on sam Johannes ili Guan. Brat mu je postao riter, a on se udubio u knjige. Takva je bila praksa toga doba, prvorođeni je vaspitan za »ševalijea«, a mlađi za »klerka«.

Još u detinjstvu, u očevom domu saznao je slučaj Andreasa, nadbiskupa u Bariju, koji je, rukovođen svojim ubedenjem, napustio sjajni položaj i materijalna dobra toga položaja, i u Carigradu prešao u jevrejsku veru. Njegovi hrišćanski progonitelji, razoružani njegovim držanjem, takođe su sledili njegov primer. Nastanio se u Egiptu, i tamo je i umro. Ovaj događaj — kako je to Johannes napisao — potresao je naučnike Longobardije, Vizantije i Rima, dakle i sam kler. Naravno, carigradsko putovanje tako visokog crkvenog velikodostojnika ostavilo je traga i u crkvenim izvorima,³³ i ne bi trebalo da nas iznenađuje što je godina napuštanja nadbiskupske stolice označena kao godina njegove smrti.³⁴ S druge strane, to može da ukaže na datum rođenja Johanesa Obađe: ako je naime 1078. godine — kad mu je moglo biti pet godina — čuo priču o Andreasu, onda je rođen 1073. godine i imao je 29 godina kada je postao Jevrejčin.

One godine kada je rukopoložen, još uvek u očevom domu, jednom je usnio ovakav san: služi misu u bazilici u Opidu i tada mu se javlja anđeo. U nastavku (koji nedostaje) po svoj prilici ga je pozvao da primi jevrejsku veru. Na to mogu navoditi i apokaliptička predskazivanja toga doba koja se nadovezuju na III, 4 Joela.

Čitamo li tekst kao Golo — umesto *mi-sare mi kveri* — to nemamo dokaza da li je bio sveštenik ili kaluđer, mada je to važna okolnost i u pogledu njegovih muzičkih zapisivanja. Ko je još mogao pisati neume u to doba?

Učio je verovatno u susednoj Venozii, u benediktinskoj opatiji. Normani su u XI veku započeli ovde zidanje katedrale Santa Trinita, i kao građevinski materijal upotrebljavali su nadgrobne spomenike sa starog jevrejskog groblja. Kakav je utisak moralo ostaviti ovo sknavljenje na dobronamernog, pametnog bogoslova! Možda se već tada začela u njemu naklonost prema ovom napaćenom narodu, prema narodu čiji ni pokojnici nisu ostavljani da počivaju u miru. »Heute liegt die Kirche in Trümmern, aber zwischen den berstenden Säulen gucken noch immer die hebraeischen Lettern alter Grabplatten hervor, Zeugen des beginnenden jüdischen Mittelalters.«³⁶

Tu je učio, ili u nekom manastiru koji se nalazio na području Sorrento — Kava — Monte Verdžine — Mirabela — Bari.³⁷ Tu se bavio crkvenom književnošću čije poznavanje ističe Baruh ben Isak, kao i pisanjem neuma.

³³ B. Blumenkranz, *Journal of Jewish Studies*. XIV. 1963. 33—36.

³⁴ A. Scheiber, *ibid.* XV. 1964. 160.

³⁵ N. Golb, *ibid.* XVIII. 1967. 45—47.

³⁶ E. Munkácsi: *Der Jude von Neapel*. Zürich. 1940. 85.

³⁷ H. Avénary, *Journal of Jewish Studies*. XVII. 1966. 102—103.

Šta ga je ponukalo da promeni veru? U njegovoj hronici ima više stvari koje bi se neposredno ili posredno mogle s time povezati: 1. Andreasov preobražaj. 2. Njegov san. 3. Proročanstvo koje se nadovezuje na proroka Joela. 4. Progon Jevreja od strane krstaških prethodnica u Evropi. 5. Njegovo ubedenje. Po pismu Baruha ben Isaka on je izjavio: »Pa zar ja ne znam da se jevrejstvo prezire i ponizuje? A ipak stupam u njihov red zbog ljubavi prema jevrejstvu.« Koliki je morao biti njegov fanatizam — a i njegovih sapatnika — kada su znajući sve to ipak mogli da prihvate solidarnost, patnje i životnu opasnost.

Naravno, čim je njegova odluka obelodanjena, morao je da beži. Ne može se pretpostaviti da je jevrejsku religiju prihvatio na Zapadu. To nije smeo da učini, jer to ga je moglo stati života. Verovatno je to učinio u Carigradu 1102. godine (ukoliko je sledio Andreasov primer).

Za sada imamo malo podataka o tome gde je proveo sledećih četrnaest godina. Na njega nailazimo opet prilikom njegovog susreta sa krstašima. Verovatno je vodio rasprave o religiji sa njima, jer ga je jedan od krstaša lupio po glavi. Tada je odlučio da nauči čitati i pisati na hebrejskom, kako bi se mogao upoznati sa Torom u originalu, kao i sa jevrejskim eksegezama koje se na Toru nadovezuju. Kroz Mosul i Rehovot na Eufratu (ar-Rahba, Mejadin)³⁸ odlazi u Bagdad, gde dospeva u smrtnu opasnost zbog muslimanskog fanatizma. Ali ga Jevreji spasavaju. Sluzi učilišta mogao je da otkrije svoju sudbinu punu avantura, i ovaj ga je smestio u Hekdesu koji je bio namenjen za konak ubogih i bolesnih. Rukovodilac učilišta, Isak ben Moše, pedagog u pravom smislu, odredio je mesto među siročićima ovom tridesetogodišnjaku. Tu je naučio da piše i čita na hebrejskom. S uspehom proučava Toru, a i proroke. Bila je to škola veroispovedne opátine, u kojoj su zajedno sa siročićima učila i deca čiji roditelji nisu mogli da plate privatnog učitelja.³⁹ I istočnjački način njegovog rukopisa dokazuje da je u ovom kraju naučio da piše hebrejski. Verovatno je tu proveo duže vreme, jer se temeljito upoznao sa situacijom bagdadskih Jevreja. On nas i upoznaje sa nošnjom i znacima⁴⁰ po kojima su se razlikovali od ostalog sveta, kao i sa porezom na Jevreje. Verovatno je u Bagdadu saznao i za dva nesrećna pokreta lažnog mesijanizma. Pokretači prvog bili su Menahem ben Selono Ibn Dugi iz Hakerije i sin mu Menahem. Efrajim ben Azarja Ibn Sahlun je sastavljao u njihovo ime pisma upućena raznim veroispovednim opátinama. Prilikom njihovog neuspeha, i u Bagdadu su Jevreji izloženi podsmehu i izrugivanju. Glavni akter drugog pokreta bio je Ibn Sadad iz Bakube kod Bagdada. Njega i pristalice mu zarobio je i uhapsio kalifa u Bagdadu.

³⁸ A. Ben-Jacob: *A History of the Jews in Iraq*. Jerusalem. 1965. 56.

³⁹ S. D. Goitein; *Jewish Education in Muslim Countries*. Jerusalem. 1962. 85—86.

⁴⁰ O zvončićima za razlikovanje Jevrejki čućemo još i kasnije u Salcburgu. Vidi S. Eidelberg: *Jewish Life in Austria in the XVth Century*. Philadelphia. 1962. 123.

Iz Bagdada odlazi u Alep. Predsednik veroispovedne opštine ovde bio je učeni Baruh ben Isak. Izbor iz njegove literarne delatnosti upoznali smo nedavno.⁴¹ U svojoj pismenoj preporuci opisuje celu proceduru preobražaja Johanesa Obađe po kazivanju: između ostalog i milu i ritualno kupanje. Spomenuvši njegovo ugledno poreklo traži taktičnost pri pomoći. Sam Johanes Obađa izveštava u jednom delu svoje hronike o političkim prilikama: o smrti vladara Ridvana (1113. godine), i o ustoličenju njegovog naslednika Gazi ben Urtuka. Prošlo je, dakle, jedanaest godina od njegovog preobražaja dok je stigao u Alep, da bi na daljem putu pismo sa preporukama koje je nosio sa sobom ublažavalo njegova oskudevanja. Uglavnom, čini se, nije naišao na veći broj pomagača.

Međutim, veroispovedna opština u Damasku, odredila je posebnog gabaja, dobrotvornog staraoca, da nedeljno ubira za Johanesa Obađu ponude. Obađa odavde kreće za Palestinu, u Dan (Banias) gde živi mali broj Jevreja, i to uglavnom siromašnih,⁴² koji se trude da mu pomognu. Godine 1121. ovde — na devetnaestu godišnjicu svog preobražaja — opet sreće jednog lažnog mesiju, Seloma Hakohena, jedinog karaitu među lažnim mesijama. Ovaj je verovatno pripadao sekti Abele Cion, nije jeo hleb, nije pio vodu, živeo je jedino na voću i mleku. Proricao je da će Bog u roku od dva i po meseca skupiti svoj narod u Jerusalimu. Johanes Obađa nije voljan da odstupa od svog određenog cilja. Namera mu je da ide u Egipat. No obećava da će u vreme određeno proročanstvom biti u Jerusalimu zajedno sa svojom braćom po veri. Teško bi to smeo učiniti, jer bi među krstašima — u slučaju da ga prepoznaju — stradao zbog napuštanja vere. Odlazi u Tir, a odatle u Egipat. Ovo poslednje je sigurno, jer sve što se od njega i o njemu zna, tamo je izašlo na videlo. U Egiptu je životario možda kao kantor, a možda i kao prepisivač. Verovatno je u Fustatu pisao i prepisivao očuvane rukopise, od kojih je nekoliko fragmenata sačuvano, prebrodivši tokom vremena mnogo štošta.

Literarna delatnost Johanesa Obadje

Iz njegovog pera sačuvana su sledeća dela:

1. Hronika (7 listova).
2. Molitvenik (1 list).
3. Notna sveska (2 lista).
4. Poema za sinagogu (1 list).
5. Pismena preporuka Baruha ben Isaka čiji je uvod on pisao (1 list).

Međutim, moramo odbaciti autorstvo teksta koji je publikovao Asaf.⁴³

⁴¹ S. Assaf, *Kirjath Sepher*. XVIII. 1941/42. 65; *Tarbiz*. XIX. 1948. 105—108.

⁴² S. Ch. Kuk: *Ijjunim Umechkarim*. II. Jerusalem, 1963. 113—118.

⁴³ N. Goib, *Journal of Jewish Studies*, XVI. 1965. 69—74. J. Praver ga još uvek smatra autorom (*Jerusalem Through the Ages*. Jerusalem. 1968. 190.).

Za svoje spise lako je mogao koristiti izvore, jer je zahvaljujući poreklu i vaspitanju znao nekoliko jezika: francuski, italijanski, latinski, hebrejski i arapski.⁴⁴ Moguće je da je naučio i grčki. Koliki je bio broj takvih obrazovanih ljudi u to doba?

Naredni zadaci istraživanja

U naredne zadatke istraživanja o Johanesu Obađi spadaju:

1. Preispitati još sa tog stanovišta neistraženih kolekcija geniza.
2. Skupiti u jedan tom i publikovati sve ono što je napisao, sa oznakom njegovog sistema obeležavanja tačkicama, faksimilima.
3. Pretraživanje crkvenih arhiva: ima li traga o njegovoj delatnosti i napuštanju vere? Lokalna istraživanja o njegovoj porodici.

⁴⁴ M. Musset, *Bulletin de la Société des Antiquaires de Normandie*. LIII. 1955/56. 366.